

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Johdon katsaus

1) yleisarvio siitä, miten strategiakauden tulostavoitteet on toteumakaudella saavutettu sekä mahdolliset poikkeamat tavoitteista ja niihin johtaneet syyt.

Pohjoisessa Suomessa kansantalous kasvaa, mutta kehitys saisi olla nopeampaa. Elinkeinoelämä ja yritystoiminta vilkastuvat. Työllisyyskehitys on kääntynyt parempaan suuntaan. Talouden uutta kasvua haetaan luonnonvarojen kestävästä hyödyntämisestä, biotaloudesta, puhtaasta teknologiasta ja digitalisaatiosta. Yritysten rahoituksen kysyntä on melko vilkasta ja kehittämissuunnitelmia tehdään erityisesti kansainvälistymiseen. Team Finland -toiminta on aktiivista. Yritykset muodostavat yhteistoimintaverkostoja ja -yrityksiä vastatakseen oman maakunnan, sekä Ruotsin ja Norjan kasvaviin investointitarpeisiin. Vaikka strategiakausi alkoi syvästä taantumasta, on talouskasvu nyt selkeästi käynnissä.

Hallituksen kärkihankkeet toteutuvat alueella; Pohjois-Suomi ja ELY-keskus ovat vahvasti ja aktiivisesti mukana niiden edistämisessä. ELY-keskuksessa tämä koskee niin tie- ja logistiikka-hankkeita, ympäristön parantamista, kuin yritystoiminnan kehittämistäkin. Alue tarvitsee kipeästi investointivetureita. Muun muassa biotaloudesta, metsäsektorin hyödyntäjänä, puuttuu veturi. Näin lähivuosien biotalouden panostukset liittyvät talonrakennukseen, rakennustuoteteollisuuteen ja mekaaniseen puunjalostukseen. Eräillä sektoreilla (ICT, rakentaminen, kone- ja metalliteollisuus, matkailu) on selkeästi jo työvoimapulaa.

Erityisesti Oulun seudun hankala nuorisotyöttömyys on haasteena. Vain elinkeinoelämän riipeä elpyminen ja uudet lähestymistavat erilaisten etuuksien käytänteissä, sekä koulutuksen ja työelämän tiiviimpi yhdistäminen voivat tuoda ratkaisun ongelmaan. Työvoiman heikko liikkuvuus tulee vaikeuttamaan kasvua monilla toimialoilla Oulun ulkopuolisilla alueilla.

Alueen vahvan alkutuotannon säilyttämiseen panostetaan, koska alkutuotannossa ja sen jalostusasteen nostamisessa on mahdollisuuksia ja resurssit edistämiseen ovat hyvät. Kulttuurin puolella kulttuurin saavutettavuuden kärkihanke on otettu hyvin vastaan. Sen merkityksen ymmärtämisen lisäämiseen sekä toimenpiteiden rahoittamiseen on varauduttu.

Pohjoisen logistisen aseman vahvistaminen edellyttää alueen julkisen sektorin toimijoiden tiivistä yhteistoimintaa – sekä kansallista että kansainvälistä. Keskeisessä asemassa on myös tiivis vuoropuhelu elinkeinoelämän toimijoiden kanssa. Pohjoisen tärkein liikenne- ja logistiikkayhteys on Perämeren kaarella kulkeva Botnian käytävä, jonka muodostavat Valtatie 4 Helsinki - Oulu - Tornio sekä ratayhteys Helsinki – Seinäjoki – Oulu – Tornio. Lisäksi Ruotsiin, Norjaan ja Venäjälle johtaa muita merkittäviä maantieyhteyksiä, sekä Venäjälle rautatieyhteys Vartiuksen kautta. Perämeren satamat ovat keskeisessä asemassa alueen teollisuuden kuljetuksissa. Oulun lentoasema on runsaan vuorotarjonnan sekä keskeisen sijaintinsa ansiosta merkittävin lentoliikenteen solmupiste.

Tällä hetkellä valtatie 4 Oulu-Kemi yhteysvälin toteuttaminen on käynnistynyt Oulussa ja Kempeleessä. Osalla matkaa yhteysvälistä suunnitelmien laatimista jatketaan. Korjausvelkarahoitus- ja perusväylänpidon lisärahoituskohteiden toteutus etenee suunnitellusti. Pohjois-Suomessa panostetaan lisäksi liikenteen ja tienpidon digitalisointiin osallistumalla aktiivisesti mm. älytie-ratkaisujen ja tienpidon hankintojen sekä urakoiden toimintojen digitalisointiin. Kehittämistä tehdään yhteistyössä eri toimijoiden, tutkimus- ja oppilaitosten kanssa.

Oulun kaupunkiseudun kuntien yleiskaavoitus on edistynyt. MALPE –sopimuksen 2016-2019 toteutumista seurataan seutuyhteistyössä. Liikennejärjestelmäsuunnittelua ja yleiskaavoitusta sovitetaan yhteen Oulun kaupunkiseudulla mm. Limingan, Kempeleen ja Muhoksen kuntien vireillä olevissa kaavahankkeissa. MALPE –sopimuksen mukaisten liikennehankkeiden toteutus on käynnistynyt ja suunnittelu jatkuvuosien osalta etenee.

Pohjois-Suomen logistiikkastrategian laadinta on valmistunut, jonka jatkoksi Pohjois-Pohjanmaan liitto ja ELY-keskus käynnistävät lähiaikoina Pohjois-Pohjanmaan maakunnan liikennejärjestelmä-suunnitelman laadinnan. Se tullaan ottamaan huomioon kuntien yleiskaavahankkeissa. Tuulivoiman rakentamista edistetään noin 20 vireillä olevassa tuulivoimaosayleiskaavassa ja vajaassa 10 vireillä olevassa YVA-hankkeessa sekä ehdotusvaiheeseen tulevassa 3. vaihemaakuntakaavassa.

METSO-kohteiden tarjonta on jatkunut edelleen myönteisenä, mutta vähentyneistä määrärahoista johtuen hyviäkin kohteita on jäänyt toteuttamatta. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on vakiintunutta. Vähentyneitä suojelualueiden toteuttamisrahoja on kohdennettu maakuntakaavan suojelualuevarausten toimeenpanoon, joka on edennyt myönteisesti. Perinnebiotooppien hoito on edistynyt maatalouden erityisympäristötuen rahoituksella.

Valtion vesirakenteiden kunnossapito on siirretty osaksi L-vastuualueen alueurakoita ja samalla on valmistauduttu omistajuuden valtakunnalliseen keskittämiseen. Rakenteiden käyttöä turvaavat sopimukset ovat valmistumassa. Vesienhoidon ja ilmastonmuutoksen tarpeet huomioivat säännöstelyn kehityshankkeet ovat edenneet laajalla rintamalla. Vesienhoidon toimenpiteet ovat aikaansaaneet lievää tilan paranemista. Hallituksen kärkihankkeisiin lukeutuvat kalatiehankkeita on edistetty Suomen suurilla vaelluskalajoilla osana valtakunnallista erikoistumistehtävää. Biotalous-hankkeita on edistetty eri rahoitusmuodoilla ja asiantuntija-avulla lukuisissa eri kohteissa. Biolaitosten YVA ja lupamenettelyjen kautta on tuettu sivuvirtojen käyttöönottoa ja ravinteiden kierrätystä.

2) Toimintaympäristön kuvaus

Useilla toimialoilla näkymät ovat aiempaa valoisammat Pohjois-Pohjanmaalla. Monessa yrityksessä tuotanto kasvaa, saadut tilaukset ovat lisääntyneet ja kapasiteetti on täyskäytössä. Tänä vuonna vauhdittuneen talouskasvun odotetaan jatkuvan vuonna 2018. Talouden vireytyminen parantaa työllisyyttä, joskin työllisyyden kasvuodotukset ovat useilla aloilla maltilliset. Maakunnan isoimmat haasteet liittyvät edelleen väestökehityksen, väestön keskittymisen sekä korkeaan työttömyyteen. Maakunnan väkiluku kasvaa tasaisesti, mutta väestömäärä kasvaa vain Oulussa, Kempeleessä, Ylivieskassa ja Limingassa. Vajaassa 20 kunnassa suunta on tasaisen aleneva ja loppuissa kuntia väkimäärässä ei tapahdu isoja vuosimuutoksia.

Pohjois-Pohjanmaan maatalouden näkymät kääntyvät hitaasti positiiviseen suuntaan. Monilla tiloilla on kuitenkin yhä maksuvaikeuksia. Vaikeudet lainarahoituksessa rajoittavat investointimääriä ja alentavat investointien kokoa. Elintarviketuotannon (ml. lähiruoka) jalostus alueella lisääntyy. Kaivossektorilla tilanne on pääosin ennallaan. Maakunnan teollisuusyrityksissä heikko suhdannekausi on vähitellen takana ja tuotanto on kasvanut tilauskirjojen täytyessä. Teollisuustonttien tarve on lisääntynyt useilla seuduilla. Toteutetut investoinnit tuotantotiloihin, laitteisiin ja uusiin teknologioihin edistävät maakunnan metalli-, puutuote-, konepaja- ja rakennustuoteteollisuuden kilpailukykyä.

Pohjois-Pohjanmaan ICT-sektori on toipunut pitkästä tuotantorakennemuutoksesta ja yrityskanta uusiutuu. Alalle tulee jatkuvasti uusia toimijoita, tuote- ja palveluvalikoima laajenevat ja moni yritys on aiempaa vientiorientoituneempi ja kasvuhakuisempi. Rakentaminen on erittäin hyvässä vedossa ja eri puolilla maakuntaa on tiedossa hankkeita, jotka edistävät myös useita rakentamisen liitännäisaloja. Kaupan sektorilla on nousevaa odotusta, vaikka alati laajentuva verkkokauppa tuottaa ongelmia pienille kivijalkaliikkeille. Kauppojen yksikkökoot kasvavat ja kauppakeskukset kasvattavat suosiotaan. Myös majoitus- ja ravitsemistoiminnan piristymisestä on merkkejä. Matkailualalla tehdään huomattavia lisäinvestointeja lähiaikoina. Yksityisissä palveluissa erityisesti terveyspalvelut ja liike-elämän palvelut

jatkavat kasvussa. Suunnittelu- ja konsulttipalveluille on jatkuva kysyntä. Varsinkin terveystalveissa kasvu-odotukset ovat suuret ja uutta henkilöstöä palkataan aktiivisesti.

Pohjois-Pohjanmaan työttömyys laskee ja uusia työpaikkoja avautuu aiempaa enemmän. Muutamilla aloilla (mm. rakentaminen, ICT, metalli- ja konepajateollisuus) työvoiman kysyntä on niin voimakkaassa kasvussa, että vaje osajista ja ongelmat rekrytoinnissa koetaan jopa yritysten kasvuhaluun esteeksi. Pula on varsinkin erityisasiantuntijoista ja kokeneista ammattilaisista. Huolimatta myönteisestä kehityksestä on Pohjois-Pohjanmaalla edelleen korkea työttömyys. Loppukesästä maakunnassa oli n. 27 000 työtöntä työnhakijaa (ml. lomautetut) ja TE-hallinnon eri aktiivitoimissa noin 7500 henkeä. Vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna työttömiä on n. 3000 henkeä vähemmän. Työttömyysaste vaihtelee yhä voimakkaasti maakunnassa: eteläosissa työttömiä on suhteellisesti vähemmän kuin Oulun seudulla ja maakunnan pohjoisissa kunnissa. Maakunnassa tarvitaan edelleen vaikuttavia toimenpiteitä, jotta työttömyys olisi mahdollisimman monille tilapäistä ja työnantajat saavat ajantasaisilla taidoilla varustettuja ammattilaisia.

3) Yleisluonnehdinta vuoden 2018 määräraha- ja henkilövoimavaratilanteesta sekä ilmoitus, jos jossain tehtävässä on erityisen huolestuttavia voimavaroihin liittyviä riskejä vuosina 2018

POP ELY on tehnyt tarkistukset palkkabudjettiin ja henkilöstösuunnitelmiin vuosille 2018 ja 2019 alustavan TEM:n toimintamenojaon pohjalta. Tilanne näyttää erittäin huolestuttavalta, koska vuonna 2015 yt - prosessin mukaisilla korvausrekrytoineilla (3 htv) toimintamenojako ja siirtyvät saldot vuodelta 2017 eivät tule riittämään. Alustava arvio ylityksestä on 0,15 milj. €. Vuoden 2019 toimintamenojen ylitys on vieläkin suurempi, vaikka vuodelle 2019 ei laskelmissa ole yhtään rekrytointia.

ELYn oman analyysin mukaan syynä tilanteeseen on ensisijaisesti se, että vuonna 2015 yt-prosessin yhteydessä ilmoitetut vuosittaiset toimintamenoleikkaukset ovat vuoden 2018 osalta noin 0,35 milj. € ilmoitettua suuremmat. Tämä sama leikkaus kumuloituu edelleen vuodelle 2019.

Seuraavissa tehtävissä POP ELY näkee erityisen huolestuttavia voimavaroihin liittyviä riskejä:

E-vastuualue

Maahanmuuton ja kotouttamisen resurssitilanne on huolestuttava. Tehtävään on käytetty 3,5 htv. Neljästä henkilöstä yksi jää eläkkeelle 2017 ja kahden (1,5 htv) määräaikainen työsuhde päättyy valtakunnallisen määrärahan loppuessa tämän vuoden lopussa. Tehtävää ei pystytä hoitamaan 1 htv turvin.

L-vastuualue

POP ELYn L-vastuualueen henkilöstö supistuu vuoden 2016 alun tilanteesta (27 henkilöä) vuoden 2019 loppuun mennessä 10 henkilöllä. Korvausrekrytointeja on tehty yhteensä 2 kpl vuosille 2016 ja 2017 ja yksi suunniteltu vuodelle 2018. Tilanne osaamisen osalta muodostuu kestävämmäksi erityisesti vuonna 2019, joukkoliikenteen, liikenneturvallisuuden ja toiminnan johtamisen osalta.

Y-vastuualue

Y-vastuualueen tehtävistä eläköitymisten ja YT-ratkaisujen kautta vuosina 2015 - 2018 poistuu 20 henkilöä. YT:n yhteydessä sovitusta viidestä korvausrekrytoinnista on kolme toteutunut. Lisäksi ympäristölupien valvontatulot kohdennetaan sovitusti valvontaresurssien vahvistamiseen. Rekrytointeja tarvitaan välttämättä vielä luonnonsuojelun ja vesistötehtäviin. Em. lisäksi henkilövoimavaratilannetta heikentää se, että Hituran kaivoksen konkurssin vuoksi kaivoksen sulkemisen suunnittelun, urakoinnin ja valvonnan tilaajatyöt ovat ELY-keskuksen vastuulla. Noin kahden henkilön työpanos menee tähän työhön, joiden korvaamiseen tarvitsemme toimintamenorahoituksen jatkoa TEM:ltä lähiaikoina. Kaivoksen sulkeminen on useiden vuosien urakka.

4) ELY-keskus kuvaa lyhyesti toteuttamiensa hallitusohjelman kärkihankkeiden tavoitteita koskevat mahdolliset uudet painotukset, jotka johtuvat hallituksen toimeenpanosuunnitelman päivityksestä. Lisäksi esitetään sanalliset kuvaukset substanssiin ja toimintatapoihin liittyvien kärkihankkeiden toteutumisesta vuonna 2017.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus toteutti erillisen toimenpiteiden arvioinnin asiantuntijatyönä (arviointista saatavissa erillinen raportti tarvittaessa). Arvioinnin kohteena olivat vuodelle 2017 suunnitellut toimenpiteet. Arvioinnin yhteenvedona oli, että suunnitellut toimenpiteet vuodelle 2017 olivat edenneet keskimäärin hyvin. Erityisesti on panostettu kärkihankkeisiin. Hankkeet ja toimenpiteet ovat useampivuotisia, joten niiden vaikuttavuus tulee näkyviin vasta pitemmällä ajanjaksolla. Kärkihankkeisiin liittyen ELY-keskus ei tee omia uusia painotuksia vuodelle 2017. Sen sijaan ELY-keskus ottaa huomioon hallituksen toimeenpanosuunnitelman päivityksen ja jatkaa päivittäisessä työssään toimenpiteidensä suunnittelua ja suuntaamista sen mukaisesti.

5) ELY-keskus kuvaa toiminnan kehittämisen (CAF-tarkastelukulmat) toteumaa vuonna 2017

ELY-keskus on edennyt hyvin vuosi sitten tavoitteikseen asettamissa kehittämisen painotuksissa ja toimenpiteissä. ELY-keskus asetti erityisesti maakuntauudistuksen muutoksiin, digitalisaatioon ja substanssiosaamisen kehittämiseen liittyviä tavoitteita. Näillä on pyritty nykyisten tehtävien mahdollisimman hyvään murrosvaiheen hoitamiseen ja toisaalta varmistamaan mahdollisimman kitkaton siirtymä tulevissa organisaatiomuutoksissa. Toimenpiteinä on ollut mm. substanssi- ja sähköisten työvälineiden koulutusta, esimiesvalmennusta ja henkilöstön muutosvalmennuspäivä. Kehittämistyötä jatketaan edelleen ja painotuksia tarkennetaan toimintaympäristölähtöisesti syksyllä 2017.